

Lašský dostavník

Ročník....7
Rok.....2017

1
jaro

INFORMACE TURISTŮM

PŘEDPRODEJ VSTUPENEK
NA KULTURNÍ A SPORTOVNÍ AKCE

PRODEJ MAP A PRŮVODCŮ

PRODEJ SUVENÝRŮ S TÉMATIKOU BESKYD

LIKÉRY

TRIČKA

TURISTICKÉ ZNÁMKY, ODZNAKY, NÁLEPKY, VIZITKY

TURISTICKÉ DENÍKY

KERAMIKA

poznejte blíže F.M. na

visitfm.cz

Lašský dostavník vychází také díky finančnímu
daru pana senátora Ing. Jiřího Carbola.

www.beskydskalikerka.cz

Otvírací doba:

pondělí - pátek 15,30 – 22,00 h

sobota 14 – 23 h

neděle 14 – 22 h

Obrázek na obálce: Boris Zvada – Kostel sv. Jakuba v Místku

Úvodník (Z. V. Krulikovský)	3
Jubilejní masopust (D. Zápalková)	4
Nový prapor (K. Sýkora)	6
Předjaří (B. Vidura)	7
Z Koziňka na severní pól (Z. V. Krulikovský)	8
Nářečí na Frenštátsku (F. Horečka – Z. V. Krulikovský)	10
Ešče cosi o mně (O. Tlučková)	15
Neznámý verš P. Bezruč (V. Cichoň)	16
Aktuální říkanky (J. Tkáč)	19
Fotodokumentace	20, 21
Východolašská nářečí (A. Keller)	22
V krmelině na komině (F. Pituchová)	25
Jarní jubilanti	25
Májová, Mamince (T. Prokešová)	26
Léčivé byliny (M. Treben)	27
Okolo Pržna (P. Gryga)	30
Receptář	31
Lašské jaro v Praze	32
Zpívejme si (R. Žvak)	33
Sportovní legendy Lašska – Hans Zdražila	34
Festival Poodří F. Lýska	35
Soutěž o odznak	36
Kalendárium	37

Vážení čtenáři,
máme krásné předjaří, vypadá to, že je zima pryč. Do Hromnic pořádně mrzlo, tak „medvěd“ brloh rozhazal“. Doufejme. Krásné jaro by neškodilo, máme před sebou řadu akcí – výšlapů i vystoupení venku.

V zimě jsme všechna předsevzetí stran naší činnosti splnili, silvestrovský výplaz na Čupek (Lašský Říp) se velmi vydařil – počasím, účastí (minimálně tisícovka lidí!) i atmosférou. Také výšlap k prameni Košice byl nádherný, k prameni Řičky byla menší účast, kterou zřejmě způsobilo chmurnější počasí. Avšak tradiční Lašská polární expedice na Ondřejník vyšla náramně... V lednu jsme byli přizváni Liborem Uhrem k startu běhu Lysá 24 na Ostravici, v sobotu 4. března v Malenovicích zase k jiné sportovní akci - vyhodnocení Lysá Cupu.

Opakovaně všem turistům dáváme na vědomí, že jsme termín uzávěrky odznaku Moravskoslezské Lašsko prodloužili o dva roky - až do **31. 8. 2017!** Jenom v Čeladné razítko již nežádejte v hotelu Prosper, ale naproti v Informačním středisku - Kniha!

9. dubna nás čeká pětihodinový maraton písniček a humoru při velikonocním jarmarku na Frýdeckém zámku, na 8. června chystáme tamtéž výstavu – 30. let lašského království. V Hodoňovicích-Kamenci na hřišti se budeme 30. dubna podílet na otevření restaurace s novým názvem i obsahem „LACHIAN SPORT CLUB“, na Prvního máje opět vyrazíme k Radegastu.

Naše jarní vydání vydání dostavníku vychází s tradičním obsahem: lidová tvořivost v nářečí z moravské i slezské strany Lašska, články o legendách a osobnostech regionu, o historii, básničky našich literátů a také články o lašském nářečí (s ukázkami) na Frenštátsku a v oblasti východolašské.

Na koho se dostavník nedostane – může si ho stáhnout z našich stránek - <http://www.lassko.eu>.

Zdeněk Vilém Krulikovský

Lašský dostavník

vychází čtvrtletně - vydává kulturně vlastivědné sdružení Království lašské. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je e-mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo Times New Roman, velikost písma - 11 bodů, odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci:

lasskykral@centrum.cz

Redakce: Zdeněk Vilém Krulikovský, Radana Šatánková, Dajana Zápalková, Boris Zvada.

Technická spolupráce: Michaela Mikeira Krulikovská

Užít si ještě naplno světských radovánek, protože nastává šestitýdenní období půstu před Velikonocemi, tak pojali účastníci hodoňovického masopustu v sobotu 25. února tuto tradici, která pochází pravděpodobně ze středověku, kde bývaly tyto oslavy velmi rozverně a uvolněné. Lidé ve městech i na vesnici si tak chtěli alespoň trochu zpříjemnit čas mezi dvěma postními obdobími (Vánocemi a Velikonocemi), pořádali průvody masek, hostiny a taneční veselice. Parodovali často neoblíbené úředníky, převlékali se za blázny a fantastické postavy, aby tak ukázali na lidské prohřešky či nectnosti. A právě masky jim propůjčovaly anonymitu. A kdo nesměl v masopustním veselí chybět? Lakomý Žid, medvěd jako zosobnění zla, kobyla, ženich a nevěsta, smrtka, Cikánky, šašci a v současné době uvidíte i hasiče, řezníky, holiče, zdravotníky, kominíky aj. I tyto masky mají trochu odlehčit tíhu současné doby.

A všechny tyto, a mnohé jiné, masky jste mohli potkat i v masopustním průvodu v Hodoňovicích. Ten procházel vesnicí včele s žandárem, který vyvolával tu smutnou událost: zemřela nam basa Stázi, podme se s ňu, ludě zlati, rozlučit' a důstojně ju pochovat'. Do kroku maskám hrála dechová hudba Huťařka, basa Stázi ležela na voze taženém třemi soby, za ním šel velebný pán s kostelníkem a další „smuteční hosté“. Na tuto významnou událost do Hodoňovic zavítal až z Prahy král Matyáš X. s chotí Inge von Krivoklat, pozdravil všechny přítomné a účastnil se celého veselí. Ocenil pohostinnost zdejšího lašského lidu, kdy někteří místní obyvatelé hostili masky slivovíci, koblíhami, klobásami a jinými dobrotami.

Před místním hostincem U Čendy pak proběhl celý smuteční obřad, kdy velebný pán ve své řeči vyzdvihl přednosti basy Stázinky: jak byla veselá, obšťastňovala po celou taneční sezónu mnoho pánů, stihla dost mejdanů, ale dosti pila a tento záprah nevydržela. Ve své řeči rovněž poukázal na nešvary obecní vrchnosti, na sliby, které dává a neplní: jak jí má pak prostý lid věřit? To vše a ještě mnohem více zmínil velebný pán, než se jal s kostelníkem basu Stázi ještě pořádně „vykuřit“ doutníky po zemřelém Fidelovi,“ – čím taky, když kadidlo zapomněli na faře! Basa Stázi byla se vši poctou uložena do hrobu, který pracně před zraky přítomných vykopali místní hrobníci.

2. dubna (neděle): V 17, 30 představení folklorního muzikálu KUBO v Českém Těšíně

8. dubna (sobota): Vlastivědný výšlap k pramenům Kopřivničky – ze Štramberka přes Bílou horu do Kopřivnice, vzhůru přes Šostýn k prameni Kopřivničky

9. dubna (neděle): Velikonoční jarmark na Frýdeckém zámku – od 10 do 15 hodin vystoupení

„Zpěvy předkův našich“ (Lašský král a jeho Odujalajne band)

22. dubna (sobota): Lašské jaro v Praze – od 17 hodin v RADEGASTOVNĚ na Smíchově! Pod heslem „Laši sobě“ bude opět zajímavý hudebně-literární večer...

30. dubna (neděle): Vatra v Hodoňovicích-Kamenci na hřišti – otevření Lašského sport clubu - v režii Beskydské likérky a Království lašského – od 18 hodin

1. květen (pondělí): „První maj, vyženěme kozy v haj (aji ovce, baraně, kravy a byky)“ - 2. lašsko-valašské setkání u Radegasta – ve 12 hodin,

6. května (sobota): Již v 17 hodin představení folklorního muzikálu KUBO v Českém Těšíně

7. května (neděle): Pout' v Krmelíně na kopci (vodárna) – Lašský král a jeho družina vystoupí v pořadu „Zazpívajme všecy spolem“

8. května (pondělí): Tradiční výplaz na Kozinec + Vlastivědný výšlap k pramenům Stolové

13. května (sobota): Country bál U ČENDY od 19 hodin

20. května (sobota): Okolo Bašky cestička – turistický pochod

27. května (sobota): Den vína v Bořeticích za účasti Lachů

3. června (sobota): Dětský den U ČENDY od 14 hodin

11. června (neděle): Vlastivědný výšlap k pramenům Lomné – z Horní Lomné

16. června (pátek): Zahájení Lašského léta na Bezručově vyhlídce (Baba) v Sedlištích

18. června (neděle): ODPUST (pout') v Sedlištích – na krajové speciality již od soboty zve restaurace Lašská jizba!

Termín uzávěrky soutěže o získání odznaku

"Království lašské" odložen o 2 roky!

Kulturně-vlastivědné sdružení "Království lašské" vyhlásilo soutěž o získání turistického odznaku. Úkolem soutěžících je nejpozději **do 31. srpna 2017** navštívit 28 vybraných míst našeho regionu a získat potvrzení - razítko, vstupenku, nebo opsat potřebný údaj. Záznamníky jsou k dostání (v ceně 30 Kč) v informačních centrech v Brušperku, v Kopřivnici, ve Štamberku, na Slezskostravském hradě, v Muzeu Novojičínka (zámek v Novém Jičíně), Muzeu Sigmunda Freuda v Příboře, v zámku v Klimkovicích, v Kuníně, v Hodslavicích (Rodný domek F. Palackého), v Metylovicích (Muzeum Kožané město) a také u našich sponzorů

- v restauraci Lašská jizba v Sedlišťích, v prodejně Beskydské likérky ve Starém Městě u Frýdku, v hospůdce U bobra v Raškovcích, v hostinci Ondráš v Janovicích, v hospodě Pod Borovou v Malenovicích, v hostinci U Čendy a v Lašském ZOO v Hodoňovicích, v Informačním centru v Čeladné, v Hospůdce Kohutka ve Vyšních Lhotách, v restauraci hotelu Lašská Chalupa v Kunčicích p. O. aj.

Po splnění podmínek doručíte záznamník (osobně nebo poštou) na adresu: Království lašské o. s., Skalice 6, 738 01 Frýdek-Místek (tel.: 724 140 705) a obdržíte pak zmíněný odznak zdarma. Prvních 50 účastníků bude odměněno zvláštní premií - suvenýrem od sponzorů. V ceně záznamníku je i poštovné.

A jak dopadla smrtka? Cikánky ji upily do „němoty“, překulily na vůz a funebráci ji odtáhli daleko za dědinu, aby už více nemohla škodit. Velebný pán se se všemi rozloučil v naději, že se zase po postní době setká s většinou na pomlázkové zábavě zde U Čendy.

Hudba začala hrát pěkně zvesela, lidé se dali do tance, děti zahlížely, kde je ta basa vlastně pochována a vstřebávaly tak masopustní tradici, která se tady v Hodoňovicích ctí.

Prostranství před hostincem bylo plné lidí, kteří se zde měli možnost občerstvit – gulášem, uzenářskými výrobky, ale i koláčem, koblihou, preclíky či teplou medovinou. I kováři ze SOU Frýdek- Místek tu předváděli své umění, roztáčelo se kolo štěstí a na sále hostince se pomalu připravoval k vystoupení folklorní soubor Pilky ze Lhotky s Pustkovou cimbálovou muzikou z Kozlovic. Jejich moc zdařilé vystoupení se opravdu líbilo, cimbálovka ještě hrála a někteří přítomní to v tanci na parketě pěkně roztáčeli. Proč taky ne, když to byla poslední možnost tancování!

Tak skončily v Hodoňovicích masopustní oslavy jubilejního X. ročníku, kde bylo povoleno kdejaké veselí, bláznovství, proto se v minulosti říkalo masopustu i „svátek bláznů“. A pokud jste zrovna tento rok nešli s námi v průvodu, jistě to zvládnete zase za rok, těšíme se na vás všechny!

Za hodoňovický Čendaspolek Dajana Zápalková

Nový prapor vlaje nad Laškem

Slavnostní a radostné chvíle jsme zaznamenali ve středu 18. ledna 2017 ve Staré Bělé. Cyklisté tam v sokolovně a v hojném počtu křtili svůj nový prapor Klubu českých velocipedistů.

Tento klub byl starobělskými vlastenci založený v r. 1907 a křest byl druhou oslavnou akcí letošního 110. výročí založení (první byla účast na Novoroční cyklojízdě Stará Ves n.O. – Hukvaldy).

Plátno vlajky je v královské modři, okraje jsou ze zlatého třepení, na ploše jsou letopočty 1907 a 2017, název a původní znak klubu (první prapor se bohužel nedochoval). Křtilo se něžně kalvadosem z místních jaderníček a na prapor se složilo 42 příznivců tohoto klubu. Je krásný a uložený v sokolovně. Pouze při slavnostních příležitostech bude vynášený. Doufejme, že starobělsí cyklisté ho představí i Lačům na některé naší akci – např. při Výplazu na K1 bez kyslíkových přístrojů v Krmelíně. Tam bude příležitost prapor vyfotografovat a tak představit našemu lašskému lidu i prostřednictvím Lašského dostavníku.

Karel Sýkora, Proskovice

zl. Karel Sýkora, paní E. Krejčíčková a V. Závíáčková

Festival Poodří Františka Lýska 2017, 14. ročník

28. dubna – Ostrava-Proskovice: Zahájení festivalu, 9.30 hodin
v ZŠ, koncert pěveckých sborů

29. dubna – Ostrava-Proskovice: Folklorní vystoupení, 14 hodin,
restaurace U Psoty

27. května – Jistebník: Náves jistebnických zpěváků, 14.30 hodin,
KD Jistebník, koncert pěveckých sborů

2. června – Stará Ves n.O.: Koncert pěveckých sborů, 18 hodin, kos-
tel sv. Jana křtitele

3. června – Stará Ves n.O.: Folklorní vystoupení v rámci Obecních
slavností

16. června – Stará Ves n.O.: Folklorní večer na zámku za účasti za-
hraničního souboru, 18 hodin

Doprovodné akce:

30. března – seminář : Hlasová výchova pro uč. 1. a 2. stupně ZŠ

31. března – seminář: Pohybová výchova se zaměřením na lašské
tance. 2. část, pokračování z loňského roku

16. dubna: Pochod krajem Jistebnických zpěváků

Další informace o festivalu najdete na: www.festival-poodri.cz
Srdečně vás zveme na všechny akce.

Sportovní legendy Lašska

Hans Zdražila

vzpěrač století

Před pár lety - při pravidelném setkání olympioniků v Ostravě (kde bývám hostem) jsem se seznámil s legendou vzpěračského sportu Hansem Zdražilou. Skromný, sympatický borec, na kterého se tak trochu s přívalem času pozapomnělo. Na podzim oslavil pětasedmdesátiny, snad také proto chceme tohoto sportovce připomenout.

Narodil se 3. října 1941 v Moravské Ostravě, nejdříve ho zajímala cyklistika. V učňovských letech jej však po shlédnutí filmu o olympiádě v Melbourne zaujali vzpěrači, proto se přihlásil do vzpěračského oddílu. U tohoto sportu zůstal a získal celou plejádu medailí:

V roce 1963: Mistrovství světa ve Stockholmu – 3. místo

Mistrovství Evropy ve Stockholmu – 3. místo,

V roce 1964: Olympijské hry v Tokiu – 1. místo a mistr světa

Mistrovství Evropy v Moskvě – 2. místo

V roce 1965: Mistrovství Evropy v Sofii – 2. místo

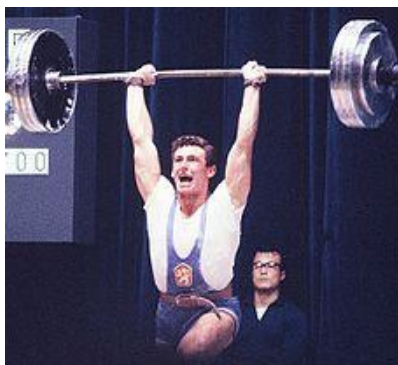
V roce 1966: Mistrovství světa v Berlíně – 3. místo

Mistrovství Evropy v Berlíně – 3. místo

V roce 1968: Mistrovství Evropy v Leningradě – 4. místo

Olympijské hry v Mexícu – 6. místo

V roce 1993 byl Hans Zdražila vyhlášen nejlepším vzpěračem století.

PŘEDJAŘÍ

Vody po kamenech skáčou
mají ale svoji stopu
v divokém toku po tání sněhu
hrají svoji melodii bez diri-
genta
v tónech zvukných nástrojů

ze strmých strání hor
co kolem lesy hučí
se sólem korun stromů
v beskydském předjaří
než louky prozáří horké slun-
ce

z lístků kopretin
budeš hádat lásku
s tou věčnou otázkou
zda tě nezradí-je chvíli ticho
než hlasy své naladí
sbor neviditelných pěvců.

Bohumír Vidura

Z Koziňca až na severní pol

První lášská polární expedice

Pravil mi raz jeden expert, že špatně počítu ty lášské polární expedice, že první nebyla roku 1991, nale o tisíce roků spíše! Mjel pravdu, bo už v desátém století staří Laši, co na Koziňcu seděli, kery ku svojimu blahu vybudovali, albo z něho ochraňovali stezku od vychoda, kaj se Uherčicy nakfartyrovali a do moravsko-lášské země rabovat' ložili.... No, a ti staří Laši, jak tam meškali, tak se vám raz od jakéhosi kupce z Arabie dověděli, že daleko na poludňove straně je polární krajina, kaj hromsky velcy medvědi bili jak sníh žiju, zvířata tuleňami nazývane, co su velké jak bycy, žeru, že tam v létě slunko ani nēžapada, v zimě ani nēvychodi, zato tam na něbu vidat' polární zařu, kera je tak šumna, že to něma možné...

V tym čase Uherčici pokoja davali, tuž se par chlopuv domluvilo, že se za tu zařu na něbu vypravja. Roby něchali u děcek na Koziňcu, bo gdosik přecy enem musel vartovat' a o kozy a kravy se starat'. Zbalili se jakesy to živobyti – a vyrazili na cestu. Vezli to na saňach, do kerych par psisek zapřahli. Bylo to koncem unora, tuž se jim zdalo, že třa pospichat', bo do jara musa byt' doma. Kaj je polar či ten sever vjěděli už od pradavna, dycky to bylo na opačné straně, jak slunko v poledně na něbu stalo. A v noci zasej to ukazovala hvězda zvana Polarka, keru tež dobře poznali. Enem na jedno se zapomjeli toho kupčika zpytat' – jak je to na ten polar daleko...

Tuž vám tak idu, idu, jeden celý děň, dyž v tym se cesta začala zdvihať a vystupali ež na vrch jakéhosi kopca. Bylo už skorem tma, Polarka svítila, nale všadě v krajině pod kopcem byla mhlá, uplne bíle mlíko. Chlopi, pojídli špeka a režných placek, posilnili se hromsky samohonku, keru už dávne palit' umjeli, bo bylo třa se zahřat'. No, a jak tak zhlakani pohlídli do dali, tamek kaj mjel byt' ten sever, v tym vám na obzore cosik zasvitilo, skoro zazařilo! Esli to byl oheň z pece prvních lidí, co kutali uhlé pod Landekem, albo odražene světlo zachodícího slunka, tuž to už nigdo něví. Vojevoda Ondra z Koziňca naraz vola: „Chlopi, už zme tu, to je ta polární zařa!!!“ Všecky se zaraďovali, že to ani na ten polar něbylo nak daleko, pojídli, gořolku všec-ku dopili a šli spat'.

Zpívejme si...

Máš-li smutek na duši,
hrud' ti svírá tíseň,
pak balzámem hojivým
může se stát píseň.

Duši naši pohladí,
srdce rozechvěje,
vzbudí dobrou náladu,
ba i rozesměje.

Někdy svádí do tance,
to, když hudba hraje.
Však u houslí tesklivých
lásky touha zraje.

Zpívejme si společně
písně naší vlasti,
ať jsou z Čech či Moravy
překypují slastí!

U písniček veselých
naše oči planou,
u těch smutných, jímavých,
slzičky z nich kanou.

Nenechme své písničky
hynout v zapomnění!
Nad tu naši na světě
hezčí píseň není!

Radek Žvak

Prosté rýmováčky (2010)

REGNUM LACHIENSIS
Království lašské z. s.

si Vás dovoluje pozvat

v sobotu 22. dubna 2017 od 17 hodin na

" Lašské jaro v Praze "

**tentokrát v restauraci RADEGASTOVNA
na Smíchově – Stroupežnického 20 (u Anděla)**

program:

„ 30. let Království lašského “

procházka historií společenství, které usiluje o obrodu
lašského povědomí a kultury – zazní písničky i humor
z našeho rázovitého regionu od Poodří, až k Hřčavě...

Účinkují:

**Zdeň Viluš Krulíkovský,
a jeho družina- (Odualajne band)**

a také hosté: Olga Szymanská, Radana Šatánková aj.

Srdečně zveme!

Po ranu potem dodum vyrazili, bo bylo tře všeckym porozpravjat',
jake to za tym polarem bylo... Až po rokach vnucy jejich zjistili, kaj ti
slavni polarnici enem došli. A kopec ten po tym Ondrovi Ondřejnikem
nazvali...

*O tisíc rokov pozdějšy potomcy tych Lachuv v tym severnim smjeru o
kusek dalej halu Polarku se postavili... No a my, k oslavje tych prvnych
polarnikov už dvacatosedmu expedicyju tež porobili...*

Zdeň Viluš Krulíkovský

XXVII. lašská polární expedice – foto M. Fajkus

Nářečí na Frenštátsku

V nedávné době jsem vyslechl názor, že na Frenštátsku se sice mluví lašsky, ale to je prý tím, že v době rozvoje průmyslu na Ostravsku lidé z okolí Frenštátu tam dojížděli za prací, přinesli lašské nářečí, které tak ovlivnilo jejich původně valašskou mluvu. Tento názor je mylný, jelikož již v 19. století renomovaní lingvisté došli v průzkumu k názoru, že v celé naší vlasti neexistuje tak ostrý jazykový předěl jako je mezi Laškem a Valaškem, který tvoří hřeben Radhošťských hor a Veřovických vrchů – od Trojačky přes Pindulu, Radhošť až k Bumbálce... V jediné chalupě na lašské straně nenašli ani stopy po nářečí valašském a naopak. Dokládá to i několik starých ukázek nářečí z knihy Františka Horečky „Nářečí na Frenštátsku“ :

Očarovane kravy

Jednej hospodyně bylo divně, že jí kravy nadobře malo doja. Tož nabudila chlapca, aby vyhnal spěše jež kdy inda a daval pozor. Byla mhlá a aji trochu rosa – a tu chlapec uviděl, jak souseda chodí po mezi, smyče za sebou travnicu a pověda: „Na pul užitečku, na pul užitečku!“ Ona něviděla toho chlapca, ale chlapec ju dobře, zdělal z hlavy měch, začal ho smykati po tych samych místach a pravil: „Na cely užiteček, na cely užiteček.“ Jak potom přihnal domu, tož hospodyně hodně nadojila a suseda už potom něchodila s travnicu po mezi, lebo se dověděla, že ju tam viděli. Byla čarodějnic.

(Vypravovala Růžena Špačková, nar. 1868, Lichnov)

Jak poznal furman smrt'

Jeden furman jel z Lichnova do Ostravy. Dyž tak seděl na keřniku, uviděl před sebou jakusi stařenu. Zastavila ho, esi ju zvezel na Světlov do hospody. Furman ju vzal na keřnik vedle sebe, ale hruza ho obešla, jak se na ňu lepši zadíval. Poznal, že je to jakesi divně stvořeni. Byl cely ustrašeny, už s ňu ani němluvil, ež přijeli na Světlov. Stařena zezřezla s keřníka, furman pohodil koňum sena a potom šli do hospody. Akorat se tam hadali dva chlapi. Stařenu žádný něviděl. A naraz stařena toho, co se věcej vadil, liskla po hubě. Chlap se vyvrátil a byl mrtvy. Stařena se vytratila a furman potom všeckym vykladal, že to byla smrt' a že un ju vezel.

(Vypravoval podle stryka Kabudě Jan Dobečka, nar. 1902, Lichnov)

Z receptáře lašského krále

Jaro je tu a s ním zas par receptuv. Včil už to něni jak kejsi, gdy se vařilo enem podleva přírody. Něbylo supermarketuv, každe roční období mjelo svoje. Cosi přeci enem zustalo – stare sušene zasoby hub, zeleniny a čerstve jarni bylinky, kere si sami vypjestujem, třebas za oknem...

Chalupnicka polivka z byka

Aspoň pul kila masa z byka - žebro či hrud', jedna morkova kost', hrnek sušených hub, hrnek drobných krup, hrnek sušene kořeňove zeleniny, jedna menší cibula, 2 hřebičky, sul, zelena petrška (petrželka) či pažitka, 3 stružky česneka, veka.

Do pulitra zimne vody dame namočit' sušene huby a zeleninu. Do hrńca dame puldruheho litra tež zimne vody, maso, kost', sul, hřebičky, cibulu a jeden stružek česneka. Vařime (na mirnym ohňu) tak aspoň hodinu, přidame (i z vodu!) zeleninu a huby. Vařyme tak dluho, ež je maso mjekutke! Krupky uvařyme zvlášť. Polivku scedime, přidame obrane maso, huby, zeleninu a krupky, nakoněc eště pokrate zelene listy petršky.

Z veku urobime topinky (na sucho), potřeme morkem z uvařene kosti, kery zme utřeli s česnekem a solu – podavame k polivce.

Rožen z jehňat'a na rozmarynu

Vykoštěna kita z jehňat'a, citronova šťava, lyžka medu, 2 lyžky oleja, malu lyžku drceneho rozmaryna, drceneho pepřa, 2 utřene stružky česneka. sul, cibula, špek, medvjedi česnek.

Maso nakrajem na platky, malučko naklepem a naložime do pajcu z citronove šťavy, meda, oleja, rozmaryna, pepřa a česneka. Přes noc necháme uležet' (přikryte!) a potom grilujem. Na špiz střydavě napichněm kusek špeka, platek masa, kolečko cibule...Solime až je hotove. Dobře z hořticu a listkami medvjediho česneka. Jime z chlebem či kobzolami.

Tuž at' vam šmakuje!

Okolo Pržna

V Pržně hledám stará místa,
jak plyne čas, svět se mění.
Jen bláznivý turista
hledá to, co už tu není.

Tam stávala lípa s topolem,
pod lesem stavení bílé.
Čupek a Ondřejník za obzorem,
cestičky v olšině, místo tak milé.

Přes řeku Ostravici byla lávka,
prý ji vzala velká voda.
Vše zní jako rozprávka,
dávno už není na Čupku hospoda..

Cyklostezka vede pod železničním mostem,
u hřiště potkávám děti na procházce.
Jsem tu doma, nebo jen hostem?
Dívám se na koleje a počítám pražce.

P. Gryga

Naš poklad

Bylo to patnactého dubňa o třech hodinách odpoledňa v roku tisíc-devětsetdvaadvacet, jak muj tatinek kopali v zahradě a naraz kopli do čehosi tvrdého. Kopli eště raz a uviděli hlinany hrneček, přikryty skalu. Šak ho aji při tym kopaňu rozbili. V hrnku našli zelenou kuličku, byly to spečene penize. Tatinek s tym přišli do izby a pravili: „Našel sem poklad.“ Potem ty penize vyvařili v mleku. Nejstarši byl z roku 1601 a nejmladši z roku 1805. Edem pět jich bylo zachovalych, ostatni byly edem pľešky, hodně zehžrane starobu. Ty penize potem porozdávali znamym na pamatku.

(Vypravovala r. 1928 Vlasta Vojtková, nar. 1914, Trojanovice)

Rozmluvy

„Dobry děň!“ – „Tež dobry děň!“

Tak se u nás pozdravují ráno. Odpoledne si přejí „*dobre odpoledni*“, večer „*dobry večer!*“ Když se rozcházejí večer, řeknou si „*Dobru noc!*“ – „*Panbu daj dobru noc!*“

„*Jak už?*“ Otáže se známý známého. – „*Tak po troše,*“ odpoví známý.

„*Kdě iděť?*“ – „*Do suseda.*“

„*Dočkajťe, ja idu s vami!*“

Častý je u nás pozdrav:

„*Vitam vas!*“ – „*Tež vas vitam!*“

Při návštěvách slyšíme takto rozprávět:

„*Dobry děň!*“ – „*Vitam vas, tež dobry děň!*“

„*Něstojťe u dveři, němamy pul grajcara, potě dalej a sednitě si.*“ –

„*No, dyť postojim!*“

„*Ukrajťe si našiho chleba*“ – „*Dyť sem se k vam nepřišel najest.*“

Když host natrefí domácí při jídle, řekne: „*Rač Panbu žehnat*“, a žertem dodá ještě: „*Nědam se odehnat.*“

Při odchodu:

„*No, třa mi jit.*“ – „*Pobudťe u nas, šak stě tu něbyli, ani něvim kdy.*“

„*Dyť dycky němam kdy. S Panbičkem.*“ – „*No, s Panbičkem; přitě zas!*“

Při nemoci rozprávějí:

„*Jak je vam?*“ – „*No, veľa ni.*“

„*Prubovali stě už co?*“

„Už sem pila lipovy květ, aji pelyněk a třulistik.“
 „Navařte si ešče matčineho struča.“
 „Tež sem to už měla a nic to nepřemohlo.“
 „Tož si uvařte kamilek.“
 „Ešče to zoprubuju a esi to nepřemůže, tož si pošlu pro felčara.“
 „No, třa mi jit'; potěž vas Panbu.“ – „Panbu uslyš!“

Při práci slyšíme na příklad:

„Dejž to Panbu; vitam vas.“ – „Jak vam sypu kobzaľe?“
 „No, ešče to tak ujdě.“

Při líčení nebo při praní:

„Panbu daj na bilo!“ – „Panbu daj!“

Při sečení, mlácení nebo kopání brambor:

„Naspoř Panbu!“ – „Uslyš Panbu!“

Ledabylému pracovníku se řekne:

„Ty to mastiš od kubika!“

A švadleně, co dělá řídké stehy:

„To su štychy jak zajiči skoky.“

Odcházejícímu na trh nebo na pout' nebo kamkoliv:

„Ščasnu cestu!“ – „Panbu daj!“

„Přiněstě nam bělku!“ – „No, no, može.“

Když se dva mezi sebou hádají:

„Ale dítě, dítě, co tež to mluvitě, dyž sem to sam viděl; jak tež možetě takovu kludit'!“

Když hospodář zastihne kluka v zahradě házet po nezralém ovoci, volá na něj:

„Počkaj, ty lobasu, ja ti pořapu! Do chl'evka tě zavřu! Ešče to ničim něvoni ani něsmrdi a už temu nědaš pokoja!“

(Karel Kálal v knize J. Felixe Město Frenštát pod Radhoštěm, 1904)

Stále nemocní lidé, kteří mají lišeje, moučnatou tvář, tbc krčních uzlin, kteří jsou revmatictí, měli by si tento česnek cenit jako zlato. Žádná bylinka na zemi není tak účinná pro pročištění žaludku, střev a krve. Mladí lidé by rozkvetli jako růžový záhon a vypučeli jako větvička jedle na sluníčku.“ Künzle dále uvádí, že zná rodinu, která předtím celý rok postonávala, navštěvovali lékaře, měli mnoho vyrážek a lišejů na celém těle, byli bledí, jakoby už spočívali v hrobě a jen utekli hrobařovi z lopaty. Po delším používání tohoto nádherného božího daru byli opět celkově zdraví a svěží.

ZPŮSOBY UŽÍVÁNÍ

Jako koření: Čerstvé listy česneku medvědího se nařezou nadrobno jako pažitka a sypou na chlebičky, do polévek, omáček, salátů a masových pokrmů.

Tinktura: Nadrobno nakrájené listy anebo cibulky naplníme volně až po hrdlo láhve, zalejeme 38 až 40% reznou anebo jinou doma vypálenou kořalkou a postavíme na 14 dní na slunko nebo na teplé místo (v blízkosti kamen). Používá se denně 10 až 15 kapek do vody.

Víno: Vezmeme plnou hrst nadrobno nakrájených listů, krátce je povaříme v asi ¼ l bílého vína, osladíme podle chuti medem nebo sirupem a obden z něho pomalu po doušcích popijíme.

Z knihy Marie Treben – Zdraví z boží lékárny

Mladé rostlinky sbíráme v dubnu a v květnu, tedy ještě před rozkvětem, cibulky koncem léta anebo na podzim. Cibulky česneku medvědího můžeme používat místo česneku setého. Lidé s citlivým žaludkem by měli listy a cibulky nakrájet nadrobno, zalít je vřelým mlékem, nechat dvě až tři hodiny vyluhovat a pak tekutinu pít po doušcích.

Chceme-li mít v domácnosti celý rok léčivou sílu česneku medvědího, uděláme si lihový výtažek – tinkturu. Z této tinktury používáme denně 10-12 kapek ve vodě. Kapky výborně podporují paměť, zabráňují zvrápenatění cév (arterioskleróze) a zbavují nás mnoha jiných těžkostí.

Česnek medvědí má velmi dobré účinky na žaludek a střeva. Je vhodný při akutních a chronických průjmech, provázených plynatostí a kolikami. Rovněž je vhodný při zácpách, které provázejí vnitřní křeč, nebo chorobách střev. Škrkavky a hlísty se po určité době používání česneku ztrácejí. Zlepšuje se výkonnost střev, a proto se ztrácejí i ty obtíže, které se vyskytují u starších lidí a nemírných jedlíků, když jsou střeva lenivá nebo přecpaná. Polevují i žaludkem vyvolané poruchy činnosti srdce, nespavost, ale i ty obtíže, jejichž původ je ve zvrápenatění cév nebo ve vysokém krevním tlaku, jako závratě, pocit tlaku v hlavě, úzkost. Vysoký tlak pomalu klesá. Víno z česneku medvědího je zázračným lékem pro všechny staré lidi, kteří mají trvale zahleněné průdušky a s tím spojené těžkosti při dýchání. Dokonce při zastaralém kašli se zahlenění průdušek uvolňuje a tak mizí i dýchavičnost. Velmi vřele doporučujeme tento lék i při tuberkulóze a vodnatelnosti, na které často trpí staří lidé. Čerstvě nasekané listy pročišťují i ledviny a močový měchýř a podporují odchod moče. Natřeme-li čerstvou šťávou těžko se hojící rány, rychle se zahojí. Ba dokonce se zlepšuje i stav při onemocnění věnicových (koronárních) cév.

Česnek medvědí dost dobře nedoceňujeme jako prostředek čistící krev, který se uplatňuje i při chronicky nečisté kůži. Švýcarský přírodní lékař a bylinkář, farář Künzle, tuto rostlinu zvláště chválil: „Pročišťuje celé tělo, vyhání ztvrdlé choré látky, ozdravuje krev, vyhání a zabíjí jedovaté látky.

Služila sem u tkalca

Tato veselá písnička byla zaznamenána ve frenštátském hostinci „Na Střelnici“ v roce 1904 (!)

Služila sem u tkalca, něni temu davno,
chtěla sem se naučit', jak se robi platno.
Basatum, pleskytum, jak se robi platno.

Jednu nohu natahněš, druhu nohu skrčíš,
osnova se roztahně, člunek do ni strčí!
Basatum, pleskytum, člunek do ni strčí!

A všeci se diviju, co to za řemeslo,
nad hlavu šibenica, pod nohami peklo.
Basatum, pleskytum, pod nohami peklo.

A něni tak žadnemu, tak jak temu tkalcu,
člunek se mu oženil, civka furt je v tancu.
Basatum, pleskytum, civka furt je v tancu.

Tkalcovšti tovaryši maju peněz dosti,
majster chodi v pantoflach, tovaryši bosky.
Basatum, pleskytum, tovaryši bosky.

Majster pije k pulnoci, tovaryš do rana,
majster pije ze sklinsky, tovaryš ze džbana.
Basatum, pleskytum, tovaryš ze džbana.

Ve dně v noci ožrali, oba dva su lumpi,
dyž němaju gořalky, napiju se z pumpy.
Basatum, pleskytum, napiju se s pumpy.

Platno už nědělaju, už němaju niti,
civka se tež provdala a člunek je v ř...!
Basatum pleskytum...

Česnek medvědí (*Allium ursinum* L.)

Každé jaro přináší novou naději, teplo a slunko. Ve svém nitru pociťujeme radost a povznesenost, těšíme se z prvé zeleně i ze zpěvu ptactva. Toto vše cítíme v srdci jako dobrotivý dar našeho Stvořitele. Při pohledu na tuto novou zelenou nádheru bychom měli pamatovat na jarní kúru, k očišťování a odhlehování, jež nám přinese nikoliv zanedbatelné ozdravení. Především je to česnek medvědí, který patří k prvním poslům jara. Čerstvé zelené, kopinaté, lesklé listy se podobají listům konvalinky, vyrůstají z podlouhlé cibule, která je obalena bílými, průsvitnými šupinami. Hladký, bledě zelený stonek, vysoký až 30 cm, je ukončen koulí bílých květů. Česnek medvědí roste pouze na humusovitých vlhkých loukách, stinných a vlhkých nivách, pod keři, v listnatých horských lesích. Jeho silnou česnekovou vůni ucítíme dříve, než rostlinu spatříme. Tato vůně mu přinesla i název „divoký česnek“. A právě ona vyloučí možnou záměnu s konvalinkou nebo jinou jedovatou bylinou.

Brzy z jara jsou mnohé lužní lesy pokryty čerstvými, zelenými listy česneku medvědího. Vyrůstají ze země v dubnu a květnu, někdy i dříve. Kvete však až uprostřed května a v červnu. Dřímají v něm mohutné léčivé síly a vypráví se, že i medvědi ho hledají po zimním spánku, aby si jím pročistili žaludek, střeva a krev. Česnek medvědí má v podstatě všechny vlastnosti našeho česneku, je ale mnohem léčivější. Proto je zvláště vhodný pro jarní omlazovací kúry, kúry na odstranění škodlivých látek a léčí i chronické choroby kůže.

Usušené listy ztrácejí léčivé účinky. Proto se pro jarní pročistovací a odhlehovací kúry používají čerstvé listy. Drobně nakrájen dáváme na chléb s máslem, jemně posekané používáme jako koření do polévky, sypeme jimi brambory a podobná jídla. Listy můžeme připravit také jako špenát nebo salát. Používáme-li je ve větším množství, mají štiplavou chuť, proto bychom je měli při přípravě jako špenát vylepšit tím, že je smícháme s kopřivou.

Také slovní zásoba (na Frenštátsku) pastevecká (salašnická) je lašská, dokonce dle F. Horečky původu polského, přesněji laško-haličského. Je to další potvrzení toho, že staří Lachové od této strany přišli do krajiny z živécké oblasti (za časů, kdy Vladislav II. Jagellonský se stal českým králem), byli to pastevci, kteří pak také hospodařili na tzv. „valašském právu“. K tomu již r. 1895 Vincenc Prasek napsal: „...valašská otázka se musí řešit především jako historická otázka hospodářská...“ Na valašském právu (vzniklo v Uhrách v době vlády Matyáše Korvína) mohl později i u nás hospodařit kdokoli, ať už byl jakékoliv národnosti.

K tomu jeden přírůbek ze současnosti: když si někdo otevře v Česku několik čínských restaurací, neznamená to, že se naše země tímto stala Čínou...(alespoň zatím).

Zdeněk Vilém Krulíkovský

Silvestr na Čupku – Služila jsem u tkalce, foto J. Konečný

Májová

Stromy v bílém,
jak nevěsty, co dojetím pláčí,
když deštík jejich šaty smáčí,
tráva natřená na zeleno, líbání je všude dovoleno,
pestré koberce květů na zemi,
o nekonečné lásce zdá se mi,
vlahé noci plné hvězd,
nechám se tebou, můj milý, svěst,
kéž májové milování trvá až do svítání.

Mamince

Mateřídoušku ve své dlani mám,
s její vůní na maminku vzpomínám.
Na její ústa, co mne mluvit učila
a z mých prvních krůčků se těšila.
Na její něžné pohlazení,
dávno už tady pro mne není.
Na její úsměv milý,
za který bych dala život celý.
Na její teplé ruce, co mne hřály,
na její laskavé oči, tolik se o mne bály.
Nepřestala sem ji nikdy milovat,
toužím jí Mateřídoušku ze své dlaně dát.

Taťána Prokešová – Kamínky (2016)

Ešče cosi o mně, prv než budě po mně:

Pry, jak před rokami sem se narodila,
tak mě ta basnicko Muza polubila.
Složit' rymovačku, že sem se zkusila,
dávno před tym než sem do školy chodila.
S luďami v přírodě je mi dycky krásně,
povyklodum s nimi, prozu změním v basně.
Co mi bliskně v hlavě, ešče přidam k tymu,
hodim to na papir, hned jak přijdu dumu.
Klepny o mně pravjo: to je divno roba,
co robi je talent, alebo choroba?
Pry moc krytyzuju a štěkam jak fena,
mam se něchat' zadni vratka odevřena!
Jo chcu enem bavit' dospěle i děti,
ale mam už roky a d'ury v paměti.
Bez papira rači už nevystupuju,
jak lude tleskaju, tak se tež raduju.
Včil už vitě vsecko, co stě chtěli věděť,
mi se už tež u psaňo, něhce dele seděť.
Chyb ať se něvšimo, gdo jich robi více,
komu se to nězdo, tak ať to něčice!

Olga Tlučková – Slezské zemi

Neznámý verš Petra Bezruče.

(k 150. výročí narození básníka).

Projíždím, obcí Palkovice, směrem od Místku. Po levé straně silnice je dominanta obce, kostel, okolo něj se rozprostírá hřbitov. Napadne mne myšlenka, navštívit hroby významných palkovských rodáků. Nacházím hrob plk. v. v. Boleslava Ivánka, československého zahraničního vojáka z 2. světové války. Byl příslušníkem Československého 11. praporu východního pod velením pplk. K. Klapálka, účastnil se polního tažení na Středním východě a byl jedním z „tobruckých krys“, jak hitlerovci nazývali spojenecké vojáky, mezi nimi i Čechoslováky, kteří bránili okupovaný přístav Tobruk v africké Lybii. Poté se přihlásil k letectvu a byl příslušníkem slavné 311. bombardovací peruti RAF (britského královského letectva), účastnil se leteckých patrol proti německým ponorkám a lodím v Biskajském zálivu. Nacházím hrob Msgr. Metoděje Kubáně, papežského preláta, generála duchovenské služby Čs. armády, který byl umučen nacisty v koncentračním táboře Dachau v roce 1942.

Procházím hřbitovem, čtu jména těch, kteří mne předešli. Najednou se v úžasu zastavím. Na náhrobku je verš podepsán jménem Petr Bezruč. Znovu čtu epitaf – verš na pomníku:

**„ Usíná pole, dům i luh
sbohem, rodino milá.
Německých vrahů rota pluh
mi z rukou robotných vyrazila.**

Petr Bezruč“

Verš je na pomníku rodiny Volných. Na pomníku čtu – Václav Volný, zemřel 4. května 1945. Dávám si to do souvislosti. Verš mistra Petra Bezruče se vztahuje k úmrtí Václava Volného. To jistě nebyl obyčejný člověk. Zahynul z rukou německého vraha... Musel se přátelit s básníkem Petrem Bezručem. Umíníl jsem si, že vypátrám, jak to bylo.

Navštívil jsem pamětníky, listoval v kronice obce Palkovice. Z toho jsem se pokusil přiblížit osud nevšedního zaníceného vlastence a skvělého zemědělce Václava Volného.

V Krmelině na komině

Františka Pituchová

V Krmelině na komině sedi čap, sedi čap;
vylizala žaba z d'ury, un ju lap, un ju lap.

Žaba sě ho dala pytat': Nězis mě, nězis mě,
ja ti přijdu večer kunkat' libezně, libezně.

Slunko zašlo, žaba v d'ure schovana, schovana,
třepala se cela v hruze do rana, do rana.

Ež v poledně v Krmelině odbilo, odbilo,
už tam čapa na komině něbylo, něbylo.

Pozbirane po našimu - 1997

Naši jarní jubilanti z řad čestných členů:

**3. června 1947 se narodila paní Mgr. Věra Závičáková
ze Staré vsi, významná kulturní pracovnice.**

**17. června 1937 se narodil pan Jiří Krulíkovský z Místku,
dlouholetý tanečník a přední člen národopisného souboru
Ostravica.**

Kevin Hannan (renomovaný lingvista z USA, původem z Těšínska):

Lašskými nářečími (lašské, polsky laskie) se mluví v české republice a v některých sousedních polských městech a vesnicích... Pohlédneme ve zkratce na diachronický vývoj laštiny; významným geografickým rysem území, kde převažují lašské dialekty, je Moravská Brána, která už v rané historii napomáhala styku mezi slovanskými kmeny obývajících oblasti, které jsou dnešním polským, českým a slovenským územím.

Pravdou však je, že v 9. a 10. století obyvatelstvo, žijící na území dnešních lašských nářečí nebylo, z hlediska jazykového, ani české, polské či slovenské.

(Kolokvium ve Frýdku 1995 – výňatek z textu)

(sestavil Z.V. Krulíkovský)

Narodil se na selském gruntě v Palkovicích v roce 1889. Rodiče mu na tehdejší dobu poskytli vysoké vzdělání - měl maturitu. O jeho schopnostech svědčí, že byl nejmladším obecním starostou v tehdejší Rakousku-Uhersku ještě jako nezletilý (podle tehdejších zákonů zletilost nastala v 21 letech), a proto musel obdržet výjimku, až od zemského místodržitelství v Brně.

Jako mnoho našich mužů narukoval do První světové války. Měl štěstí, válku přežil. Po návratu z války se ujal hospodaření na rodném gruntě. Jako dobrý hospodář se záhy zapojil do hospodářského, spolkového i politického života. Spolupracoval při organizování první pozemkové reformy, založil pro místecký okres Hospodářskou záložnu, inicioval vybudování Kampeliček - obecních spořitelen. Podporoval i kulturu, byl mecenášem Moravského kola spisovatelů. Z titulu této funkce se sprátnil s básníkem Petrem Bezručem, který ho na statku v Palkovicích vícekrát navštívil. Ve 30. letech svým povozem pomáhal při vybudování básníkovy srubu v obci Ostravice. Stálo by za to pátrat po verších, které bezpochyby mistr Petr Bezruč mu věnoval. Jako aktivní zemědělec byl člen Agrární strany, kde docílil členství v republikovém výboru. Byl členem Zemského sněmu země Moravskoslezské. Koncem 30. let pomáhal polské pokrokové emigraci. Palkovický statek byl místem, kde se scházeli polští pokrovní předáci.

Za okupace byl zatčen Gestapem pro podezření z ukrývání zbraní, na statek byla uvržená německá nucená správa. Z nacistického vězení propuštěn koncem války.

V květnových dnech roku 1945, kdy se blížila fronta, došlo v Palkovicích k velké tragedii. Dne 4. května 1945 sedm místních mladíků vyšlo na kopec, aby viděli frontové boje. Byli pochyťáni německými vojáky, obviněni, že jsou partyzáni. Byli vyslýcháni na Obecním úřadě. To se dozvěděly rodiny těchto chlapců, jejich matky šly prosit Václava Volného, který uměl německy, aby šel chlapce zachránit. Václav Volný německého důstojníka přesvědčoval, že chlapci jsou nevinní. V době vyjednávání však přijeli Němci v černých uniformách-esesáci, kteří rozhodli, že všichni zatčení budou pro výstrahu zastřeleni. Mladíci s Václavem Volným a neznámým ruským zajatcem byli odvedeni do pískovny v části Myslík, kde si museli vykopat jámu. Esesáci je mučili a jednoho po druhém ranou do týlu je zastřelili.

Na místě tragédie po válce občané postavili pomník. Na něm je uvedeno i jméno Václava Volného. Básník Petr Bezruč v květnu 1945 zaslal rodině kondolenci s uvedeným veršem, který byl vytesán na pomníku hrobu Václava Volného. Pod ním se nachází citát:

**„Svatý Matouš ev. - Těch nebojte se,
co tělo zabíjejí, ale duši zabítí nemohou.“**

Od těchto tragických událostí uplyne letos již 72 let. Nezapomínejme. Připomeňme si je, protože neonacisté se ve světě čím dále derou k moci. Zároveň článek je připomínka k 150. výročí narození básníka Petra Bezruče.

Václav Cichoň

Palkovické hůrky 8.1. – foto A. Glac

Tak např. slova souvisící s administrativou církevní (fara, farnost, zbur...), s administrativou obecní (starosta, obec...), slova obecně kulturní (cesta, hušle) a snad lescos i z konverzačního jazyka (falešny, posluchač...) Ale je možné, aby cizí jazyk působil tak pronikavě i na tu vrstvu slov, jež jsou spjata s denní prací, s denním životem jejich uživatelů? Zdá se, že nikoli. Tato slova lze přirozeně vysvětlit tak, že jsou na tomto jazykovém území autochtonní, nikoli tak, že se ujala teprve časem místo původních slov polských.

V polských pracích se velmi často setkáváme s tvrzením, že mnohé z našich shod jsou polské archaismy, slova ve staré polštině běžná, ale časem mimo Slezsko zaniklá. Tento výklad není možný. Tak např. ve staré polštině jsou doložena slova *dziedzina*, *chvost*, *wieczera*, *zwon*, *latoś* apod. Mělo-li by však toto mínění nabýti průkaznosti, bylo by třeba zjistiti, nevyskytují-li se náhodou jen v památkách, jejichž vznik souvisí s územím slezským nebo které se opírají o české předlohy a vzory. Obyčejně se totiž zapomíná, že všechna slova, o něž jde, jsou také běžná v sousedících českých nářečích. Stěží bychom na slezské půdě našli taková stará slova a sousloví shodná s češtinou, ve kterých by bylo lze viděti jen polské archaismy. I když připustíme, že mnohé lexikální shody jsou polské archaismy, není možné přejítím mlčením fakt, že tyto archaismy zůstaly živé jen na Slezsku, nikoli na jiném území polského jazyka. Názor, že se naše slova udržela kulturní izolací Těšínska od ostatních polských krajů a nevidět spojitost s kraji českými, není dobře možný. Tato slova, která byla a jsou dosud běžným slovníkovým materiálem českým, mohou býti a priori svědectvím o původním českém rázu té části Slezska, která přímo sousedí s českými nářečími.

Najisto je tato vrstva slezsko-českých lexikálních shod nepopíratelným svědectvím o starém, hluboko do minulosti sahajícím kulturním svazku celého slezského území s jazykovou oblastí českou...

Jazyková fakta dosvědčují starou úzkou kulturní souvislost celého Slezska se zeměmi českými, zvláště s Moravou.

V nejnovější době se vyskytla domněnka, že Holasici tvořili spolu s ostatními kmeny slezskými součást skupiny bělochorvátské, jazykově i etnicky docela svérázné, odlišující se jak od skupiny české, tak polské. Výsledky dialektického zkoumání metodou jazykově zeměpisnou nasvědčují tomu, že Slezsko po stránce zejména hmotné kultury mělo některé své osobité znaky, neznámé ani v Čechách a ve větší části Moravy, ani v Polsku.

(zkráceno)

Východolašská nářečí

Původ a vývoj (Dr. Ad. Keller - 1948)

Okolnost, že na oblasti východolašských dialektů zastihujeme vedle sebe jazykové jevy polské a české, staví nás před problém genese východolašských nářečí. Polská jazykověda zastává s rozhodností mínění, že Slezsko je krajem jazykově polským a že zachovala se tu prvotní mluva v nenarušeném tvaru jako na žádném polském území. I naše východolašské dialekty zahrnuje do obzoru typově polského, jelikož mají v hlavních rozdílech v hláskoslovném vývoji mezi češtinou a polštinou většinou výsledky polské. V posledních letech před válkou mladší polští jazykozpytci šli ještě dále: dokazovali, že i česká lašská nářečí byla původně nářečí polská, která se teprve časem počeštila. Ale odpověď na otázku, zda jsou lašská a zvláště východolašská nářečí svým původem nářečí polská, jež teprv časem podlehla mocnému českému vlivu, anebo nářečí o původu česká, která se velkou měrou popoštila, není tak snadná, a to proto, že dnešní jazykový sklad slezských nářečí je výsledek dlouhého vývoje, do něhož zasahovali různí činitelé i mimojazykové povahy, zvláště původního i pozdějšího osídlení našich krajů, poměry politické, kulturní, správní, církevní a v novější době – zejména v průmyslové oblasti Těšínska – poměry hospodářsko-sociální. Je zapotřebí krajní opatrnosti v posuzování historických změn jazykových, zvláště jde-li o území, podléhající tak silnému vlivu dvou příbuzných jazyků slovanských. Dopustili bychom se chyby, kdybychom tu prostě promítali dnešní jazykový stav do dob minulých. Na druhé straně však ve své skepsi nesmíme zacházet tak daleko, abychom popírali jakoukoli možnost existence starších jazykových poměrů v nářečních zjevech doby přítomné. Abychom se vyhnuli výtce nebezpečného zjednodušování historických skutečností, budeme proto vážit pečlivě jazyková fakta se zřetěním k nejdůležitějším faktorům, jež určovaly jazykový vývoj na studované oblasti.

Zkoumejme tedy, jak na základě výsledků dnešních jazykových bádání jeví otázka starších vztahů česko-slezsko-polských.

Zvláštního povšimnutí zasluhují lexikální shody mezi jazykovým územím slezkopolským a českým. Týkají se nejrozličnějších oborů. Není arci pochyby o tom, že nejsou všechny stejného původu, ani stejného stáří. Mnohé najisto vyplynuly ze společného kulturního i politického soužití Těšínska se zeměmi českými ve vzdálenější i nedávné minulosti.

Aktualní říkanky

Letěl vrtulník na Javorník
turista spad do jamy a něni tam chodník
zachranař ho vytahně na laně nahoru
a už leží na ARU se zlomenou nohu
Jiné cesty něbylo, něni
turista eště na tym vyděla, bo ma pojištění

Na Lyse hoře sedlak něoře
něni tam pole, kameňa moře
začatek kameňa, konec chleba
věc turistu je nam tu třeba

Smrku spanily
roky po tobě mraky se honily
ni enem mraky, tež tovarni splodiny
kdo to ma vydržet pravily rostliny
a tak se hledaly odolné dřeviny

Jedna se našla, smrk pichlavy
ten něni puvodni, teho tu něhcem
shodli se experti
pujdě do šatlavy

Puvodni něni ani ta něvinna kleč
musí přeč, marna řeč
aji ona vyleti, baj tu byla od něpaměti

Zdraví Jaromír Tkáč

Monte Čupelo – 31. 12. 2016

Lysá hora 24 – foto L. Krulikovský

Tým Beskydské likérky v roce 2016.
Michal Kuchař – 1000 výstupů
Veronika Tkáčová – 702 výstupů
Lysá 24 – 13 výstupů, 1. místo

Hodoňovický masopust – 25.2.2017 – foto J. Konečný